

Wycieczka nr 45
TERESPOL (miasto)– ŁOBACZEW MAŁY –
KOBYLANY – ZASTAWEK – LEBIEDZIEW –
TERESPOL (przejście graniczne)

Dystans: ok. 34-37 km

Rodzaj wycieczki: mieszana (samochodowa i piesza)

Stopień trudności: niski

Minimalny wiek uczestnika: 9 lat

*Fragment mapy przedstawionej powyżej, pochodzi z systemu map internetowych **OpenStreetMap** (źródło: <http://openstreetmap.org/>). W/w mapa została dołączona do Opisu na warunkach licencji [Uznanie autorstwa na tych samych warunkach 2.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/) (CC-BY-SA 2.0). Legenda i trasa wycieczki została wprowadzona przez autora w/w Opisu.*

Witam na kolejnej wycieczce krajoznawczej w okolicy Terespoła. Jak zapowiadałem ostatnio, dzisiejsza wycieczka poświęcona będzie tutejszej, niewątpliwie bardzo ciekawej atrakcji, zlokalizowanej w kilku miejscowościach tj. **dawnych fortyfikacjach Twierdzy Brzeskiej**. Z tego powodu myślę, iż poniższa wycieczka będzie niewątpliwie bardzo ciekawa szczególnie dla chłopców, gdyż będziemy podziwiać naprawdę duże bunkry. No to zaczynamy.

Wycieczkę zaczynamy od pozostawienia samochodu w dogodnym miejscu w Terespołu. Nie będę tym razem wskazywał w którym, pozostawiam to do wyboru na miejscu. W samym mieście Terespol, można zobaczyć różne ciekawe zabytki (odsyłam do [opisu Wycieczki nr 44](#)), gdzie przedstawiłem te najważniejsze. Myślę, że będąc w Terespołu, z pewnością warto je zobaczyć.

Rozpoczynając wędrowkę po dawnych fortyfikacjach Twierdzy Brzeskiej, z których znaczna część wpisana jest do rejestru zabytków, warto zapoznać się z krótkim opisem **Twierdzy Brzeskiej**, co niewątpliwie będzie pomocne w pełnym zwiedzaniu w/w zabytków.

Dodam, na samym wstępie, iż źródłem znacznej części informacji, jest portal poświęcony zabytkom Twierdzy Brzeskiej tj. <http://twierdza.org/>. Gorąco polecam tą stronę, która oprócz samych opisów tekstowych, zawiera mnóstwo zdjęć i innych dokumentów, przedstawiających historyczne uwarunkowania powstania fortów brzeskich.

Twierdza Brzeska – zespół fortyfikacji, zbudowanej przez Rosjan w pobliżu Brzeźcia przy ujściu rzeki Muchawiec do Bugu. Budowa fortyfikacji przebiegała etapowo, począwszy od roku 1833, kiedy to ruszyły pierwsze prace inżynierskie (przygotowanie placu budowy). Jak czytamy na wspomnianej przeze mnie powyżej stronie internetowej: twierdza.org, plany powstania twierdzy pojawiły się już znacznie wcześniej. Na początku XIX wieku, teren imperium rosyjskiego bardzo przesunął się na zachód, w związku z czym pojawiła się konieczność zabezpieczenia nowej, ponad 1200 kilometrowej, granicy. Dodatkowo Rosjanie bali się rosnącej w siłę, napoleońskiej Francji, która realnie zaczęła zagrażać Rosji. Jednak ówczesne wydarzenia, m.in. wybuch powstania listopadowego, zahamowały rozpoczęcie budowy. Dopiero w 1833 r. rozpoczęto budowę w okolicy Brzeźcia, zwanego w tamtych czasach Litewskim.

*Nie będę dokładnie opisywał etapów budowy poszczególnych fortyfikacji, można to przeczytać na wielu stronach w internecie, niemniej tylko wspomnę, iż pierwszym etapem była budowa **cytadeli**, zlokalizowanej na miejscu starego miasta Brzeźcia Litewskiego. Na cele tej budowy, zniszczone zostały zabytki starego miasta m.in. wiele budynków sakralnych, jednocześnie wybrane kościoły i klasztory zostały wykorzystane na potrzeby budowanej twierdzy. Co ciekawe, jak wspominałem o tym w [opisie Wycieczki nr 44](#), przedmieście brzeskie, zostało przeniesione o ok. 2 km na wschód od twierdzy. Dodam, iż **cytadelę** ukończono w 1842 r. (po 6 latach od wmurowania kamienia węgielnego). Jak duża była to inwestycja, można podać, iż same koszary, otaczające cytadelę miały około 1800 metrów długości, mieściło się w nich 500 izb, a grubość murów wynosiła około 2 metrów.*

Koszary mogły pomieścić ok. 12 tys. żołnierzy. Przeglądając **Wikipedię** (link na końcu Opisu), możemy dowiedzieć się, że po ukończeniu budowy cytadeli, rozpoczęto budowę zewnętrznych obwarowań (tzw. **przedmości**) tj.:

- a) **przedmoście kobryńskie**
- b) **przedmoście wołyńskie**
- c) **przedmoście terespolskie**

Obecnie tereny, obejmujące dawniej zewnętrzne obwarowania należą do Białorusi. Nawet teren zlokalizowany po lewej stronie Bugu, w okolicach Terespolu (dawniej znajdowało się tu przedmoście terespolskie) należy do Białorusi. Wstęp na tzw. wyspę pograniczną jest zabroniony. Dodam, iż **przedmoście terespolskie** połączone były z twierdzą, mostem wiszącym, który w tamtych czasach należał do najdłuższych w Europie.

Po wybudowaniu Przedmości, przystąpiono do budowy tzw. fortyfikacji zewnętrznych. W latach 1878-1888 zbudowano wokół twierdzy pierścień składający się z **10 fortów o oznaczeniach od I-X**. Jednym z tych fortów był fort VII, znajdujący się w miejscowości **Łobaczew**, który mieliśmy okazję zobaczyć. Odległość wspomnianych powyżej fortów wynosiła od 2,5 do 5 km od centralnej części twierdzy.

Po zakończeniu budowy pierwszego pierścienia fortów, kontynuowano dalszą rozbudowę twierdzy, budując koszary, prochownie, sieci dróg. w roku 1912 zatwierdzono plan kolejnej rozbudowy Twierdzy Brzeskiej tj. **wybudowanie drugiej linii fortów**, które miały stanowić główną linię obrony o długości ok. 40 km. Drugi pierścień fortyfikacji składał się z 12 fortów, oznaczonych literami (rosyjskimi). Z drugiego pierścienia fortów, cztery znajdują się na terenie Polski, są to:

- I – Żuki**
- K- Kobylany**
- L-Lebiedziew**
- O-Koroszczyń**

W czasie tej wycieczki będziemy mieli okazję, zobaczyć i zapoznać się z dwoma fortami tj. **fortem K i L**. Kończąc ten ogólny i bardzo skrócony opis fortyfikacji brzeskiej, dodam, iż od 1919 r. twierdza należała do Polaków. Po wybuchu drugiej wojny światowej, twierdza została przejęta przez Niemców, po bohaterskiej, lecz mało znanej z podręczników historii, obronie jej przez Polaków w połowie września 1939 r. Potem w wyniku umowy granicznej, zawartej między ZSRR a Niemcami, znalazła się na terenie sowieckim. Po agresji Niemiec na ZSRR w 1941 r., doszło do walki wojsk niemieckich z radzieckimi, które zakładały przejęcie twierdzy przez Niemców. Obrona twierdzy przez sowietów w 1941 r. została wykorzystana propagandowo przez ówczesne władze sowieckie, pomimo, że nie miała większego znaczenia militarnego. Została wyniesiona do rangi symbolu bohaterstwa radzieckiego żołnierza. W 2010 r. powstał białoruski film pt. „**Twierdza Brzeska**”, przedstawiająca obronę twierdzy przez sowietów. Osobiście nie miałem okazji obejrzeć tego filmu, ale postanowiłem, że wkrótce to uczynię (**źródła tekstu na końcu Opisu**).

Pierwszą atrakcją, którą spotykamy już w Terespolu, a która stanowiła element twierdzy brzeskiej, jest **terespolska prochownia (patrz zdjęcia nr 1,2)**. Aby do niej trafić, należy przy obelisku, upamiętniającym wybudowanie traktu brzeskiego w 1923 r., skręcić w ulicę, odchodzącą od ul. Wojska Polskiego w prawą stronę, idąc od kościoła.

Zdjęcie nr 1 – Budynek dawnej prochowni z 1913 r. w Terespolu

Prochownia w Terespolu – obok głównych fortów do kompleksu Twierdzy Brzeskiej należą też różnego rodzaju budynki pomocnicze np. prochownie. Jednym z takich budynków jest prochownia w

*Terespolu., zbudowana w 1913 r. Pełniła ona funkcję magazynu amunicyjnego, dającego zaopatrzenie obiektom zlokalizowanym na terenie Przedmościa Terespolskiego. Jak możemy przeczytać na tablicy informacyjnej, znajdującej się przy budynku, od 2011 r. opiekę nad prochownią sprawuje **Koło Miłośników Fortyfikacji i Historii w Terespolu**. Obecnie w budynku funkcjonuje mini-muzeum czynne w pn - sb od 09.00 do*

13.30, niedziele od 15.00 do 17.00 (w okresie letnim 01.07-30.09). Telefon kontaktowy: 798-091-475.

Zwiedzając prochownię, warto zwrócić uwagę na stare tory kolejowe – pozostałości bocznic kolejowej, łączącej magazyny z trasą kolejową Warszawa-Brześć.

Akurat podczas naszego zwiedzania prochownia była zamknięta, a tak w ogóle to teren na którym znajduje się ten zabytek, również był zamknięty, ale dostaliśmy się do niego, odsuwając bramę. Nikogo nie namawiam do wchodzenia na teren zamknięty i ogrodzony bez zgody właściciela, ale akurat tego dnia nie było kogo się zapytać o zgodę. Nie mniej zachęcam od jej odwiedzenia w porze, kiedy jest czynne muzeum. Wracamy do ul. Wojska Polskiego i udajemy się następnie w kierunku Dworca PKP. Naszym kolejnym celem jest dobrze zachowane i niezmiernie ciekawe **fortyfikacje w Łobaczewie**, miejscowości sąsiadującej z Terespołem. Aby się dostać na ich teren, należy przejść tunelem pod torami przy Dworcu PKP i następnie skręcić w prawą stronę. Przy okazji możemy podziwiać nowoczesny budynek stacji w Terespolu. Po wyjściu z tunelu, zauważymy drogę, która zakręca ostrym łukiem w lewą stronę. Idąc nią, chwilę potem zauważymy, odchodzącą w prawą stronę drogę asfaltową, którą dalej podążamy. Po przejściu około kilometra dojdziemy do ulicy **Fortecznej** w Łobaczewie, odchodzącej w lewą stronę. Udajemy się nią, dzięki temu mamy okazję obejrzeć budynki fortyfikacji tzw. **Fortu VII w Łobaczewie**, od strony zewnętrznej, tzn. za fosy ([patrz zdjęcie nr 3](#)).

Zdjęcie nr 3 – Widok na fort w Łobaczewie k/Terespola.

Ulicą Forteczną obchodzimy wzdłuż fosy, dookoła fortyfikacji. Z tej perspektywy możemy zobaczyć, jak duże były to obiekty. Poniżej umieszczam krótki opis w/w fortu.

***Fort VII w Łobaczewie** – jak podałem wcześniej, należał do jednego z fortów, wchodzących w skład I pierścienia fortów Twierdzy Brzeskiej, rozlokowanych w odległości 2,5km-5km od centralnej części Twierdzy. Został zbudowany w 1879 r. Szczegółowy opis planu i wyglądu fortu, można przeczytać na stronie twierdza.org (link podaję na końcu Opisu). Fort w Łobaczewie jest jednym z nielicznych fortyfikacji twierdzy brzeskiej, szczególnie po stronie polskiej, po której można się swobodnie poruszać (patrz zdjęcia nr 4,5). Same umocnienia zachowały się w dobrym stanie, natomiast umocnienia ziemne, którymi przykryta była większość budynków, została usunięta na okoliczne budowy. Całość fortu otoczona jest fosą, wzdłuż której mieliśmy okazję wędrować.*

Zdjęcie nr 4 – Widok ze szczytu jednego z budynków fortyfikacyjnych **Zdjęcie nr 5** – Korytarz wewnątrz jednego z budynków fortyfikacyjnych

Jak czytamy na stronie twierdza.org, w latach 1912-1913 fort został gruntownie przebudowany i przystosowany do funkcji przeciw-szturmowej (źródła tekstu na końcu Opisu).

Obchodząc dookoła fort, wychodzimy ponownie na ulicę Forteczną, przy której po przejściu niewielkiego odcinka zauważymy niezbyt szeroką drogę, przez którą możemy dostać się na teren fortu. Tak jak pisałem powyżej, jest możliwość swobodnego poruszania się po terenie fortu, niemniej jednak proszę o zachowanie dużej ostrożności, szczególnie zwiedzając to miejsce z małymi dziećmi. Zwiedziwszy fort w Łobaczewie, wracamy tą samą drogą do Terespolu i do miejsca, gdzie zostawiliśmy samochód. To tyle jeśli chodzi o naszą obecność w mieście Terespol. Następnym etapem podróży jest przejazd do znanej nam już miejscowości **Kobylany**, gdzie zapoznamy się w pozostałościach fortyfikacji twierdzy brzeskiej. Aby tam trafić najwygodniej jest wrócić do trasy nr 2 i przejechać kilka kilometrów w kierunku Warszawy.

Po skręceniu w lewą stronę w kierunku Kobylan, dojedziemy do rozległego terenu, gdzie po środku zobaczymy zbiornik wodny, pełniący funkcję miejscowego kąpieliska (**patrz zdjęcie nr 6**). W pobliżu też zobaczymy wzniesienie, które w okresie zimowym służy za stok narciarski. Wzniesienie to okrywa jedną z lokalnych atrakcji, czyli dawną prochownię, element Twierdzy Brzeskiej (**patrz zdjęcie nr 7**). Zanim przystąpimy do jej zwiedzania, przedstawię krótki opis tego zabytku.

Zdjęcie nr 6 – Kąpielisko w Kobylanach k/Terespoła.

Prochownia w Kobylanach – została zbudowana w ostatnim etapie rozbudowy Twierdzy Brzeskiej tj.

tuż przed wybuchem I Wojny Światowej. Miała za zadanie zaopatrywać w amunicję forty w

Kobylanach i Koroszczynie.

*Kilka lat temu funkcjonował w niej bar, dzięki czemu została odnowiona, co uchroniło ją od zniszczenia. Obecnie w Prochowni działa **małe muzeum**, gdzie gospodarz p. **Bogdan***

Zdjęcie nr 8 –Prochownia w Kobylanach, drugi z lewej p. Bogdan Greczuk, opiekun muzeum

Greczuk udostępnił do oglądania i nie tylko, wspólnie z Urzędem Gminy w Kobylanach, szereg bardzo ciekawych eksponatów np. stare mundury wojskowe (polskie i radzieckie), różne rodzaje broni, karabiny z czasów wojennych i powojennych, zdjęcia i inne ciekawe przedmioty, funkcjonujące w

*wojsku. Pan Bogdan jest nietuzinkowym kustoszem. W jego muzeum wyjątkowo można dotykać eksponaty, przymierzać mundury i celować z karabinów (**patrz zdjęcie nr 8**).*

*Ponadto w dawnej prochowni znajduje się długi korytarz tzw. **Korytarzem Nieboszczyka i Wściekłego Psa**, którym przejście z pewnością dostarczy dzieciakom niezapomnianych wrażeń (**patrz zdjęcie nr 9**). Poniżej podaję numer telefonu do p. Bogdana 502-690-287, samo muzeum czynne jest od środy do niedzieli od 11.00 do 17.00. Przed przyjazdem proponuję skontaktować się z p. Bogdanem i potwierdzić otwarcie muzeum.*

Zdjęcie nr 9 – Tajemniczy korytarz w Muzeum w Prochowni w Kobylanach.

Po odwiedzinach w muzeum, przejeżdżamy dalej w kierunku Kobylan, dojeżdżając do skrzyżowania dróg, zlokalizowanego w pobliżu zabytkowej, w tej chwili odnawianej cerkwi

o oraz nowo wznoszonego kościoła katolickiego. Będąc w tej miejscowości, warto zwrócić uwagę również na pobliski cmentarz, który opisałem i przedstawiłem w opisie poprzedniej wycieczki ([patrz wycieczka nr 44](#)).

Naszym kolejnym punktem wycieczki jest kolejna fortyfikacja, będąca niegdyś elementem Twierdzy Brzeskiej, tj . **fort w Kobylanach**. Aby do niego trafić, należy na wspomnianym wyżej skrzyżowaniu, skrócić w prawą stronę, w ulicę ładnie nazwaną **Aleją Wspomnień**. Jadąc nią, po prawej stronie w pewnym oddaleniu znajduje się cmentarz, na który warto wstąpić, mijając go, dojedziemy chwilę potem do

pomnika, znajdującego się z kolei po lewej stronie drogi. Pomnik ten poświęcony jest żołnierzom polskim, poległym w bitwie pod Kobylanami w 1919 r. (**patrz zdjęcie nr 10**).

Tuż przy pomniku, znajduje się mały parking, gdzie możemy zaparkować samochód. W tym momencie powiem, iż w pobliżu zobaczymy tablicę informacyjną z napisem **Wstęp Zabroniony**, jednakże warto nasłuchiwać, czy słychać w pobliżu strzały. Otóż na terenie dawnego fortu w Kobylanach, znajduje się obecnie strzelnica sportowa. Kiedy jest czynna, radzę zrezygnować z wejścia na teren fortu. Jednakże jak nie słychać żadnych strzałów, sądzę, że można wejść i pooglądać dawne, nieco podniszczone fortyfikacje. Tuż za pomnikiem, znajduje się droga leśna, która poprowadzi nas w kierunku fortu. Po przejściu około 200 metrów, dochodzimy do miejsca, gdzie po prawej stronie znajduje się wspomniana wcześniej strzelnica (**patrz zdjęcie nr 11**). Mieliśmy okazję porozmawiać z opiekunem strzelnicy, który wyjaśnił nam, że na strzelnicy oprócz

Zdjęcie nr 11 – Strzelnica w Kobylanach
k/ Terespoła, teren dawnego fortu K.

regularnych zajęć tutejszego koła strzeleckiego, również odbywają się rodzinne pikniki, na których za opłatą, również można postrzelać.

Zwiedziwszy strzelnicę, podążamy na drugą stronę naszej leśnej drogi, gdzie znajdują się pozostałości dawnego fortu K w Kobylanach (**patrz zdjęcie nr 12**). Poniżej umieściłem garść informacji na temat tego fortu.

***Fort w Kobylanach** – oznaczony przez Rosjan fortem K, należał do II pierścienia fortów Twierdzy Brzeskiej, oddalony o ok. 7 km od centralnej części Twierdzy Brzeskiej. Jak pisałem wcześniej, plany rozbudowy Twierdzy Brzeskiej powstały w 1912 r. Jak możemy przeczytać na stronie twierdza.org, fort K zajmował obszar 550 m x 400 m. Otoczony był fosą, zasiekami z drutu kolczastego oraz polem minowym. Obecnie wpisany jest do rejestru zabytków.*

Zwiedzając fort, zobaczymy z pewnością, iż w wielu miejscach jest on mocno zniszczony. Warto jednak zwrócić uwagę, jak potężne to były fortyfikacje. Jak grube posiadały mury. Ile pracy musiano włożyć w budowę tego typu obiektów. Przy okazji zwiedzania z dziećmi, apeluję o uwagę i zdrowy rozsądek, gdyż o wypadek naprawdę nietrudno.

Zdjęcie nr 12 – Jeden z budynków fortowych, znajdujących się na terenie dawnego fortu K w Kobylanach.

Po obejrzeniu fortu K, wracamy do samochodu i podążamy w kierunku miejscowości **Lebiedziew**, wcześniej przejeżdżając przez przejazd kolejowy, za którym skręcamy w prawą stronę. Podobnie jak w przypadku ostatniej wycieczki, mijamy po prawej stronie w pewnym oddaleniu od drogi, potężne zbiorniki paliwowe, należące do firmy **OLPP** (Operatora Logistycznego Paliw Płynnych). Proponuję zjechać na jedną z leśnych dróg i podejść do siatki, ogrodzającej teren rozlewni paliwa. Dopiero będąc w bezpośredniej bliskości, ocenimy jak duże i pojemne są to zbiorniki. Jadąc w kierunku Lebiedziewa, minimy również znany nam tatarski **cmentarz w Zastawku tzw. mizar**. Podobnie jak inne atrakcje tego regionu, przedstawiłem je w opisie wcześniej odbytej wycieczki ([patrz wycieczka nr 44](#)).

Oczywiście dodam, iż obowiązkiem jest zwiedzić ten cmentarz, przejeżdżając przez **Zastawek**. Aby do niego trafić, należy dojechać do drogi prowadzącej do Lebiedziewa (na krzyżówce skręcamy w lewą stronę) i przejechać niewielki odcinek. Cmentarz znajduje się po prawej stronie drogi, zresztą przy nim znajduje się małe miejsce parkingowe na kilka samochodów.

Odwiedziwszy mizar w Zastawku, podążamy dalej w kierunku ostatniej dzisiejszej atrakcji historycznej tj. **fortu w Lebiedziewie**.

Aby tam trafić, należy drogą asfaltową dojechać do Lebiedziewa, dojechać do drogi nr 816, skrócić na niej w lewą stronę i przejechać niewielki odcinek, aż do miejsca, gdzie krzyżuje się ona z mniejszą drogą polną. Wiem, że opis jest bardzo lakoniczny, ale sam dojechałem do fortu w Lebiedziewie, klucząc przez miejscowość Polatycze i będąc zmuszonym pytać okolicznych mieszkańców. Dlatego chciałbym zaoszczędzić jazdy na około, stąd jak później zauważyłem, najkrótszy dojazd jest przez Lebiedziew. Na wspomnianej krzyżówce, skręcamy w małą drogę w prawą stronę i przejeżdżając niewielki odcinek zgodnie z widocznym oznaczeniem szlaku czerwonego, dojedziemy do fortu w Lebiedziewie (**patrz zdjęcia nr 13,14**).

Fort w Lebiedziewie – oznaczony przez Rosjan fortem VI, został zbudowany w latach 1878-1885 r. jak pisałem wcześniej wchodził w skład I pierścienia fortów rozlokowanych w odległości 2,5-5, km od centralnej części Twierdzy Brzeskiej. Jak czytamy na znanej nam już stronie twierdza.org (link na końcu opisu), należy do najlepiej zachowanych fortów Twierdzy Brzeskiej. Przeszkodą w obejrzeniu tego fortu jest to, że obecnie znajduje się w rękach

prywatnych, nie jest udostępniony do zwiedzania. Fort, podobnie jak wiele innych tego typu obiektów, otoczony jest fosą, wzdłuż której biegnie droga, co umożliwia obejrzenie zewnętrznych fragmentów konstrukcji fortowych (źródła tekstu na końcu Opisu).

Jak wspomniałem powyżej fort teren fortu jest obecnie terenem należącym do osoby prywatnej, zresztą ogrodzonym. Oczywiście można dostać się na teren fortu, nie przestrzegając zakazu, ale każdy czyni to na własną odpowiedzialność.

Zdjęcie nr 14 – Widoczny zza fosy, zewnętrzny fragment fortu w Lebiedziewie.

Zwiedziwszy fort w Lebiedziewie, powoli kończymy naszą dzisiejszą wycieczkę i spotkanie z dawnymi fortyfikacjami, należącymi do Twierdzy Brzeskiej. W tym miejscu mogę zaproponować jeszcze udanie się na posiłek do znanego nam baru na przejściu granicznym w Terespolu, gdzie panie kucharki przygotowują pyszne jedzonko za niewielkie pieniądze. Tak zresztą my zrobiliśmy, gdzie zakończyliśmy naszą dzisiejszą wycieczkę. Jednocześnie zapraszam na następną, na której zwiedzimy jeszcze głównie samochodem dwie znane miejscowości tj. **Kostomłoty i Kodeń.**

Do zobaczenia wkrótce.

Uwagi i komentarze proszę kierować na: roweroweprzygody@gmail.com

Życzę Przyjemnej Wycieczki...

Autor

Dokumentacja zdjęciowa:

- *Zdjęcia nr: 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14 - Autor*

Źródła internetowe (linki):

- ***Twierdza Brzeska i jej fortyfikacje***
- <http://twierdza.org/budowa/projekt-twierdzy>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Twierdza_Brzeska
- <http://twierdza.org/fortyfikacje-twierdzy-brzeskiej/forty/40-fort-vii-lobaczew>